

O poverjanji prič v prestopnih rečeh.

(Dalje in konec.)

K prvemu ogovorjenih pogojev izpregovorimo sedaj še to-le. Vsekakor mora inicijativa biti v obdolženci, ne v sodniku. In znano je, da se naši obdolženci najrajši sami silijo k prisegi, da se živahno oglašajo zaradi zaprisege prič, če utegne govoriti priča njim na kvar, da jim je pa prisega deveta briga pri pričah, o katerih menijo, da so „njih“ priče. Drugače razmotriva razmere sodnik. Kolikrat se obdolženec moti, češ, da govoreča priča krivdo prši, a v istini in po pravniških razmerah ga pokopuje. Ali ne pritrdi vsakedor, da sta tudi pri tem pogoji merodavna le konkretni slučaj in rabsodnost sodnikova glede obligatorne (!) zaprisege prič? No, to je gotovo pri razmotrivanem pogoji, da sodniku ni treba povpraševati obdolženca, zahteva li, da zapriseže priče; še-le potem, če uvideva, da je podan slučaj obligatorne zaprisege na vse strani, onda lahko opozori obdolženca, hoče li zahtevati navedene formalnosti. Tedaj se pa vpraša, je li treba te eventualitete kaj omenjati v zapisniku? Po zgoraj označenem navodilu ne, ker v zapisnik spada le vzrok opuščene zaprisege; tedaj torej, kedar so podani vsi pogoji obligatorne zaprisege, moralo bi biti zapisano v zapisniku, da je obdolženec sosebno zahteval zaprisege, a da se priča vender ni zaprisežena zaslišala. Kakó je ona sosebna zahteva nastala: izvira li iz prsij obdolženčevih, ali pa iz rabsodnosti sodnikove, to ni, da bi bilo v zapisniku.

Ta, le v kratkem razmotreni pogoj bi imenovali nekako subjektiven pogoj, tako subjektiven, da je zavisen zgol od volje obdolženčeve poleg mnenja sodnikovega, kakeršno si je napravil o konkretnem slučaju. Gledé na to lastnost pogoja, zdi se nam, da pride zadnji v poštev, rekše, da se je nam ozirati nanj še-le potem, če so dani vsi drugi pogoji obligatorne prisega.

V poslednjem stavku perijode se navaja v § 453. kaz. pr. reda drugi bistveni pogoj obligatorni prisegi, ki meri na določbo v §-u 247. ali natančneje v §-u 170. št. 1 do 6 kaz. pr. r. Sestanek tukaj omenjenih ovir presoja je sodniku iz svoje inicijative in *ex officio*, ne še-le, ko ga opozori obtoženec. Obtožitelj gledé na to, da v § 453. kaz. pr. r. ni čisto nič imenovan, pri tem nima besede razun v slučaji, omenjenem gori pod šte. 2. A gotovo je, da sodnik ne bode gluh za potrebne dejanske podatke, ki zavirajo prisego, če mu itak niso znane po osebah in odnošajih.

Koliko svobodo v šesterih slučajih izključene prisege podaje zakon sodniku, in kako subjektivna so lahko mnenja o tem, je li podan ta ali oni slučaj, tega nam ni treba razpravljati. Komplikacij je lahko jezero! Kazuistično naj se omeni to-le. Besede zakonove gotovo določajo ne zapriseči tedaj, kedar je jeden obdolženec bil hudodelec, drugi pa prestopnik, — a vender nahajamo tolikokrat, da pri kolegijalnih sodiščih zaprisegajo sovdeležene prestopnike kot priče, ker si jih je pravnik pridržal za okrajno sodišče; pri jedva 14-letnih pričah bi se moralo iskati krstnega lista in skoraj neokreten se nam vidi sodnik, ki bi rekel, da po posebnih razmerah je postal s 15. rojstnim dnevom vsak otrok tak, da mu ni zadržka po točki 5. §-a 170. kaz. pr. r.

Gredoč ponavljamo, da uprav omenjeni zadržki štejejo med tiste bistvene formalnosti, katerih je omeniti v zapisniku, razume se, le tedaj, če je po konkretnem slučaji sploh bilo razmišljevali o zaprisežbi prič.

Vrhovnega vodila, ki izpodbija vselej prisežno formalnost, pa ne smemo prezreti, in to je princip, ki po § 447. kaz. pr. r. velja tudi v prestopni pravdi, da je namreč smeti opustiti zaprisežbo, če sta obtožitelj in obtoženec zadovoljna s tem, (§ 247. kaz. pr. r. i. f.); če je torej v zapisniku opomba, da so se tako zjedini le stranke, ne more biti več govora o obligatorni prisegi prič. Da je pa te opombe treba le tedaj, kedar so dani pogoji obligatorne zaprisege, to zahteva logika §-a 453. kaz. pr. r.

Denimo, da smo sedaj obrobili nekako statično naš predmet, in preidimo k dinamiki začrtanih načel.

Kazensko-pravdni red razlikuje ničnost izustila prič in ničnost prisege prič (§§ 151, 152 pa 170 kaz. pr. r.). Ta razlika razodeva se po stvari sami in ni je nam tukaj razpravljati.

Obojna ničnost pa ima jednako moč v velikih kazenskih pravnih (§ 281 št. 3 in 344, št. 4 kaz. pr. r., kjer najdeš citovan tudi § 247 kaz. pr. r.). V malih so tudi naštetni ničnostni razlogi in tu nahajaš obe omenjeni ničnosti, torej takrat, kedar sodnik greši proti zadržkom pri zaslišanji, oziroma pri zaprisegi prič — in ta nas tukaj zanima —; zaman pa iščeš §-a 453 kaz. pr. r. v §-u 468. kaz. pr. r. Pozitivni del formalnosti gledé zaprisege ni prišel pod sankcijo ničnosti in to si moremo razlagati le iz uže naglašanega pravila, da v prestopnih pravnih ni zaprisegati prič.

Ta, na pozitivnih tleh najdeni razlog pa ima tudi naravno svojo podlogo v tem, da prestopne pravde zahtevajo večinoma nemudne rešitve, da tekó gladko, brez nepotrebnih kontroverz in ničnostnih pridržkov, nadalje v tem, da je sodnikom soditi po svojem prepričanji, nezavisnem od zaprisežene izpovedi prič, slednjič v tem, da strankama ni treba ničesar bati se, če se je sodilo na podlogi nezapriseženih prič, ker celo stvar z istimi in drugimi dokazi lahko spravijo pred vzklicno sodišče. Zaprisežbe naj se vršijo sploh z nekako svečanostjo, ki se krati zlasti pri večjih okrajnih sodiščih zaradi premnogih in kratkih razprav (svečane zaprisežbe bi mnogokrat delj trajale, nego li razprava sama s sodbo vred), zaradi nemira v razpravah, kjer ni straž pred obravnavnico, zaradi nedostatnih priprav v tej sobi i. t. d. Tudi to bil je sovzrok, da je zakon sicer za omejene slučaje zahteval obligatorne zaprisege prič, ničnosti pa razpravi ni zagrozil, če je bil sodnik opustil zapriseči.

Pač pa se nahaja § 271 kaz. pr. r. med ničnostnimi razlogi in kedor hoče, lahko izvaja iz tega, da je razprava ničeva, če v zapisniku ni zaznamovano, ali se je kaka priča zaprisegla, mari se je opustila zaprisega in zakaj; logika zahteva, da teh opomenj v zapisniku ni treba, če na zaprisego v danem slučaji sploh ni bilo treba misliti. Da bi utemeljevalo ničnost v tem širšem pomenu to, ako v zapisniku ni opomnjeno, da se je roka podala, to ne more priti nikomur na um. Priporoča se pa vender, da je zapisnik točen na vse strani zato, ker se obdolženci pri vzklicnih obravnavah radi zatečejo k laži in skušajo celó izpodbijati zapisnikove zabeležke. Zapisniki pa, ki nastajajo med razpravo in v eventualnih diktatih pod vplivom javnosti, morajo pa vender vselej in povsod imeti popolno zaupanje.

Kar smo do sedaj govorili o zaprisežbi, velja za promisorno, kot redno zaprisežbo pri razpravah.

Do asertornih priseg privedô prestopne reči malokedaj, ker stranki, kateri se zjedinita v tem (§ 247 kaz. pr. r.), večinoma pozabita pred koncem razprave zahtevati zaprisege in če je ne zahteva nikedor, menimo, da ne more biti nikomur v izpodtiko, če zaprisege sploh bilo ni. Sicer je pa asertorna zaprisežba prav tako omejena, kako se uporablja, kakor promisorna, namreč po določbah §-a 453. kaz. pr. r., o katerih smo gori podrobneje razpravljali.

Ker za prestopke ni nikakega pripravljavnega procesa in ker ovadbe nimajo stroge oblike obtožnic, bodi da so priposlane od žandarmov, političnih in vojaških oblastev, zasebnikov, bodi da so vsprejete na zapisnik pri sodiščih, — ker torej ni predloga o tem, katere priče naj se zaslišijo in ker glavna obravnava še-le počasi podaje sliko kazenskega prigodka, dá se malokedaj ločiti, koliko se je sodnik posluževal svoje diskrecijonarne pravice. V teh slučajih je zaprisegovati asertorno (§ 254 kaz. pr. r.); naravno se torej uže zopet skrči krog obligatornih zapriseg v prestopnih rečeh, kajti to, kar smo gori povedali o takem načinu zaprisežbe, velja pred vsem za svedočbe, ki so prišle na vrsto vsled diskrecijonarne moči sodnikove in težko se kedo najde, ki ni bil pri razpravi, a bi mogel presoditi, ali bi se ta ali ona priča bila morala zapriseči ali ne.

Zberimo v tem kratkem spisu raztresene, nekajkrat le označene misli o poverjanji prič v prestopnem postopanju in pokažimo še na ponavljano pravilo, na navedeno kôpo pogojev zaprisege, na nasledke kake zamude gledé prisege in na to, da gre za takozvano bagatelno kazensko postopanje: onda pridemo do zaključka, da je opravičeno, če ima jedinoosobni sodnik z zakonom vred, rekli bi, nekako mržnjo proti obilici priseganja.

Potrebno se nam pa zdi dodati, da s tem spisom nikakor nismo zastavili peresa za površno kazensko razpravo pri okrajnih sodiščih, in izkušen pa previden kazenski sodnik bode se po narodovi naobrazbi in po uspehih svojih sodeb, po materijalni njih vrednosti ravnal, ko mu bode zopet treba odločiti se, po kakem načinu naj si poveri priče, da mu dotična izustila zanesljivo služijo v razsodbo.

